

## Täysistunto

**Torstai 28.11.2019 klo 16.00—19.07**

### 5. Tietosuoja-valtuutetun toimiston toimintakertomus 2018

Kertomus K 15/2019 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2019 vp

*Ainoa käsittely*

**Ensimmäinen varapuhemies Tuula Haatainen:** Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 4/2019 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta.

*Keskustelu*

17.01 **Pekka Aittakumpu kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tietosuoja-valtuutetun toimisto on itsenäinen ja riippumaton toimielin, joka turvaa ihmisten oikeuksia ja vapauksia henkilötietojen käsittelyssä. Tämä on tärkeää työtä. Mietinnössään hallintovaliokunta toteaa, että Tietosuoja-valtuutetun toimiston määrärahassa on tapahtunut myönteistä kehitystä, mutta korostaa edelleen resurssien riittävyyden varmistamista. Tämä on erittäin tärkeä huomio, koska nykyisessä verkkoajassa tietosuojan merkitys entisestään korostuu. Kertomuksessaan Tietosuoja-valtuutetun toimisto toteaa, että tietosuoja on meille menestystekijä, niin yksittäisille kansalaisille kuin esimerkiksi yrityksille.

Arvoisa puhemies! Kävimme syyskuussa lähetekeskustelun tästä Tietosuoja-valtuutetun toimiston toimintakertomuksesta 2018. Tuolloin yhdeksi puheenaiheeksi nousi tiedonsaantiin liittyvä epävarmuus ja epäkohta, mihin oikeuskanslerikin on kiinnittänyt aiemmin huomiota, ja tuosta ajattelin muutaman sanan vielä sanoa.

Kyse on siitä, että sähköisessä Omakanta-palvelussa yli kymmenenvuotiaan lapsen terveystietoihin ei pääse käsiksi vanhempi mutta ei käytännössä myöskään kyseinen lapsi. Rajoitus on apulaisoikeuskanslerin mukaan perusoikeuksien vastainen. Nyt tähän on tulossa parannusta, kun sosiaali- ja terveysministeriöstä on tullut tieto, että huoltajien pääsyä tuonne Omakanta-tietopalveluun parannetaan ensi vuonna, mutta silloinkaan yli 12-vuotiaan lapsen vanhemmat tai huoltajat eivät näitä tietoja saa sieltä Kanta-palvelusta kuitenkaan.

Pidän hyvin tärkeänä sitä, että vanhemmilla olisi mahdollisuus nähdä oman lapsensa tiedot ja tietää se, mitä hänen alaikäiselle lapselleen tapahtuu ja kuuluu. Useat vanhemmat ovat tästä antaneet palautetta ja kiinnittäneet siihen huomiota, koska se vaikeuttaa arkea ja esimerkiksi lapsen sairauden hoitoa. Poikkeustapaukset ovat ilman muuta erikseen, ja niihin järjestelyihin pitää olla mahdollisuus. Lapsen etu tulee olla ensisijainen, mutta myös se täytyy huomioida, että vanhemmilla on ensisijainen kasvatus- ja hoitovastuu lapsista. On hyvä, että ministeriö on nyt lähtenyt kehittämään tätä Omakanta-palvelua, mutta näyttää siltä, että edelleen siinä on vielä parannettavaa.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

**17.04 Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Kuten hallintovaliokunnan mietinnössäänkin todetaan, yleinen kiinnostus tietosuojaa kohtaan on noussut ja ihmiset ovat entistä tietoisempia tietosuojaoikeuksistaan. Tietosuoja onkin nähtävä monessa suhteessa menestystekijänä. Yksilöiden kohdalla kysymys on henkilötietojen paremmasta suojasta ja mahdollisuudesta hallita omia tietojaan. Yrityksille ja myös julkishallinnolle vastuullisesti hoidettu tietosuoja on kilpailuetu. Toki toinen kilpailuetu yritykselle on avoimuus ja läpinäkyvyys, ja siksi esimerkiksi yleisöjulkisuuden lisäämisen yrityksen velvoitteiden hoitamisessa tulisi olla tavoitteena. Myönteisen yrityskuvan lisäksi se helpottaisi yritysten hallinnollista taakkaa ja helpottaisi viranomaisten työtä.

Tietosuojavaltuutetun työssä ohjaus, neuvonta ja viestintä ovat oleellisen tärkeää työtä. Kansalaisten koulutuksen lisäksi myös viranomaistahot tarvitsevat jatkuvaa koulutusta, sillä erityisesti julkisuuslainsäädännön ja tietosuojan välisen suhteen tasapainon arvioimiseen hallinnon rekisterinpitäjät tarvitsevat usein apua ja tukea. Lain soveltamisen näkökulmasta vaikeita asioita voivat olla erilaiset tietojen pyytämiseen ja luovuttamiseen liittyvät tilanteet.

Tarkastusvaliokunnassa olemme tänä syksynä käsitelleet nuorten syrjäytymistä, ja yhdeksi ongelmaksi usein mainitaan viranomaisten tiedonkulun puutteet, jotka johtuvat tietosuojalainsäädännöstä. Valiokunnan kuultavina olleet asiantuntijat kuitenkin korostivat, että ongelmana on se, ettei tiedonhallintaa koskevaa lainsäädäntöä osata hyödyntää riittävästi eivätkä ammattilaiset kaikilta osin tunne oman alansa tietosuojaan liittyviä, hajallaan eri säädöksissä olevia säännöksiä ja arastelevat tämän vuoksi oikeuksiensa käyttöä. Myös tiedonhallintaa koskevan lainsäädännön tulkinta on kirjavaa. Valiokunnassa kuultavina olleiden asiantuntijoiden mukaan lainsäädäntö ei estä ammattilaisten yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Ongelmat johtuvat puutteellisesta lainsäädännön tuntemuksesta, eivät siis itse lainsäädännöstä. Toki poikkeuksiakin tässä on, ja esimerkkinä niistä on kuntien ja Kelan välinen tiedonvaihto perustoimeentulon kohdalla. Lainsäädännössä on vain muutamia säännöksiä, jotka mahdollistavat oma-aloitteisen tiedonvaihdon Kelan ja kunnan välillä ilman asiakkaan suostumusta, vaikka kummankin toimijan työtä ohjaa ensisijaisesti asiakkaan etu. Kelan ja kuntien välillä ei myöskään ole yhtenäistä tietojärjestelmää eikä sellaisia tiedonvaihto- ja viestintävälineitä, joiden avulla voitaisiin varmistaa yksittäisten yhteydenottojen onnistuminen viranomaisten välillä. Tästä voi seurata, ettei esimerkiksi myönnetty toimeentulotuki ole yksittäisen asiakkaan etujen mukainen tai vastaa hänen elämäntilannettaan ja oikeuksiaan.

Yhteenvedona voidaan todeta, että viranomaiset tarvitsevat edelleen paljon ohjausta tietosuojasta ja tietojen luovuttamisesta, mutta jonkin verran meillä on myös lainsäädännön tarkistamisen tarpeita. Vaikka Tietosuojavaltuutetun toimiston resursseissa on tapahtunut parantumista, niin edelleen siellä toimitaan tarpeeseen nähden niukoilla resursseilla. Olemassa olevilla resursseilla voi olla vaikea hoitaa esimerkiksi oikea-aikaista ja riittävää ohjeistusta ja neuvontaa, pitää huolta vireille tulleiden asioiden käsittelyajoista ja tehdä tehokasta valvontaa.

Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen lähetekeskustelussa esitin huoleni myöskin geenitiedon tietosuojasta. Haluan tässäkin tuoda tämän asian uudelleen esille, vaikka toki hyvin ymmärrän, että hallintovaliokunnan oli kenties vaikea lähestyä asiaa, koska geenitietohan mielletään usein STM:n asiaksi. Meillä on Suomessa viime vuosina voimallisesti korostettu, että sosiaali- ja terveystiedon käyttöä tutkimuksissa ja innovaatiotoiminnassa tulee helpottaa. Suomella on tässä hieno mahdollisuus luoda uutta kasvoa, koska meillä on

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

korkealuokkaiset tietovarannot, hyvät järjestelmät ja mahdollisuus toimia tehokkaasti ja ihmiset luottavat tutkimukseen. Hyvänä lähtökohtana on nähty se, että Suomessa, pienessä maassa, on saatavilla geeniperimältään erityisen suotuisa väestö. Samalla on ajateltu, että olisi tarpeen toimia nopeasti, koska muutkin maat ovat mukana kilpajuoksussa kansainvälisistä tutkimus- ja innovaatiopanoksista.

Käsittääkseni EU:n uusi tietosuojalainsäädäntö asettaa kuitenkin esteitä laajalle tietojen keruulle. Sen lähtöfilosofia lienee siinä, että kun geenitieto kerran on niin arvokasta, niin sitä olisi parempi kerätä varoen ja vähän kerrallaan, asioista selkeästi tiedottaen ja käyttötarkoitusta etukäteen määrittäen. Samaan aikaan on lisääntynyt tietoisuus tietosuojan merkityksestä, kun maailmalla on paljastunut skandaaleita tietosuojamurroista ja tietosuojan leväperäisestä tasosta. Erityisesti geenitiedon suhteen tuli lunta tupaan Islannissa konkurssin tehneen biopankin ja Skotlannissa esille tulleiden ongelmien myötä. Vakava huoli on herännyt siitä, voiko geenitietoa varmuudella anonymisoida eli taata, ettei näytteenantajia voida tunnistaa. Toisaalta on myös syytä kysyä, onko riskinä, että tämä tieto leviää sellaisille tahoille, joille sitä ei ole tarkoitettu. Geenitieto on arvokasta ja herkkää terveystietoa, joka kiinnostaa hyvin monenlaisia toimijoita, jopa rikollisia, ja siksi se ei saa joutua missään tapauksessa väärin käsiin.

Arvoisa puhemies! Esimerkki leväperäisestä ajattelusta tietojen keräämisen suhteen sosiaali- ja terveystoimissa oli mielestäni viime kauden lopulla hyväksytty niin sanottu toisiolaki, jonka tarkoitus oli jouhevoittaa sosiaali- ja terveystiedon keruuta ja ennen kaikkea sen välittämistä eteenpäin yhdeltä luukulta kansainväliseenkin käyttöön. Siis tämän toisilain tarkoituksena oli luoda ajanmukaiset ja yhdenmukaiset edellytykset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutoiminnassa syntyvien henkilötasojen asiakastietojen sekä muiden terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien henkilötietojen käytölle: tilastointiin, tutkimuksiin, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan, opetukseen, tietojohdantamiseen, viranomaisohjaukseen ja valvontaan sekä suunnittelu- ja selvitystehtäviin. Kaikki erittäin hyviä tavoitteita. Mutta hallituksen alkuperäinen esitys oli unohtanut lähes kokonaan tietosuoja-asiat, ja se oli jopa EU-tietosuoja-asetuksen vastainen. Isojen puutteiden ja virheiden takia lakiesitystä paikkailtiin ja korjailtiin niin paljon, että kysymyksessä oli lopulta suurelta osin ihan eri esitys kuin mistä alun perin oli kysymys. Ilman sosiaali- ja terveysvaliokunnan puuttumista olisi ihmisten tietosuoja joutunut suureen vaaraan. Toivottavasti tällä kaudella hallitukselta ei lähde niin huonosti valmisteltuja lakiesityksiä.

Mutta koska toisiolakiin tehtiin valiokuntakäsittelyn aikana niin paljon muutoksia ja lisäksi vielä nopealla aikataululla, on riskinä, että lakiin jäi pahoja valuvikoja ja jopa virheitä, jotka voivat vaarantaa ihmisten tietosuojan. Paikkailun ja korjailun takia lakiesitys jäi epäselväksi ja sekavaksikin joiltakin osin, ja kyllä minulle jäi huoli siitä, mitä ihmisten tiedoille voi tapahtua. Toivon, ettei mitään pahaa tapahdu ja kaikki menee hyvin, mutta minun mielestäni tällaista riskiä ei olisi pitänyt ottaa. Toivon hartaasti, ettei tällaista tapahdu toista kertaa, kun käsitellään esimerkiksi lakiesityksiä genomikeskuksesta ja genomitietojen käsittelyn edellytyksistä.

Arvoisa puhemies! Yhteenvetona haluan todeta, että kun lukee kertomuksia maailmalta, niin kyllä meillä alkaa olla aika paljon näyttöä siitä, että geenitiedonkin anonymiteetti on saatu puretuksi, ja toisaalta myös siitä, että tietoja on jaettu eteenpäin tahoille, joille henkilö itse ei ole antanut lupaa niitä jakaa. Mielestäni meidän tulisi suhtautua nykyistä vakavammin geeniteknologiaan liittyviin tietosuojauhkisiin, ja tämän johdosta tulisi löytää taho, joka ottaisi tämän asian kokonaisvaltaisesti hoitaakseen. Luin hallintovaliokunnan

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

mietinnön tietosuojavaltuutetun työmäärästä, ja epäilen, riittävätkö tietosuojavaltuutetun resurssit tämän laajan, erittäin monimutkaisen ja vaikeankin asian haltuun ottamiseen. Joka tapauksessa päätä ei voi pensaaseen laittaa ja geenitiedon tietosuoja vaatisi pikaisesti perusteellista paneutumista asiaan. — Kiitos.

**17.13 Heikki Autto kok:** Arvoisa rouva puhemies! Tässä edellä edustaja Mäkisalo-Ropponen ja jo häntä ennen edustaja Aittakumpu käyttivät erittäin hyvät puheenvuorot, eikä niihin ole paljon lisättävää, mutta ehkä muutama näkökulma kuitenkin.

Arvoisa puhemies! Itse kannan myös huolta siitä, että tietosuoja ei saa estää perheiden sisäistä tiedonkulkua. Kyllä vanhemmilla täytyy olla vastuu ja myös mahdollisuus omien lastensa asioista huolehtia niin, että lapset voivat kasvaa terveiksi ja turvallisessa ympäristössä. Sitten taas lasten ja nuorten parissa työskentelevien viranomaisten vaikeus välittää tietoa toisilleen — kuten edelläkin edustaja Mäkisalo-Ropponen kuvasi — tosiaan johtuu hyvin pitkälle ehkä siitä, että tietosuojalainsäädäntöä ei tunneta. Kyllä nämä asiat jos mitkä täytyy tässä yhteiskunnassa saada kuntoon. Ei voi olla niin, että koululla vaikkapa opettajainhuoneessa moniammatillisesti ollaan käymässä keskustelua ja päähkäillään, mikä jollain nuorella on hätänä, ja samaan aikaan kaikki lapset siellä käytävän puolella kyllä tietävät, mikä on ongelmien juurisyy. Elikkä tällaiset tietosuojaesteet, jotka eivät välttämättä edes ole todellisia lainsäädännöllisiä esteitä, täytyy koulutuksella ja valistuksella saada pois.

Arvoisa puhemies! Kuitenkin se todellinen iso tietosuojajahaaste meille tulee siitä, että olemme siirtyneet tällaiseen sähköisen tiedonvälityksen aikaan ja olemme jokainen omien mobiililaitteidemme kautta jatkuvasti kytkettynä tuonne internetiin, globaaliin yhteisöön, ja sinänsä varmasti noin juridisteknisesti omalla suostumuksellamme jatkuvasti luovutamme omia tietojamme, ovatpa ne tietoja sijainnistamme, ovatpa ne tietoja kiinnostuksenkohteistamme tai poliittisista mielipiteistämme — no meille edustajille tietysti on hyvin luonnollista esitellä omia poliittisia mielipiteitämme. Nämä yhtiöt, jotka sitten tietoja keräävät, saavat jokaisesta suomalaisesta erittäin, erittäin yksityiskohtaisen ja kattavan kuvan siitä, minkälaisia ihmisiä olemme ja minkälaisia vaiheita arjen elämässämme kohtaamme, ja tämä on varmasti se oikeasti iso kysymys. Tätä ei kuitenkaan millään tavalla oikeastaan käsitellä tässä tietosuojavaltuutetun kertomuksessa eikä hallintovaliokunnan mietinnössä. Tämä on toki niin iso kysymys, arvoisa puhemies, että eihän meillä kellään ole antaa mitään yhtäkkistä reseptiä siihen, miten nämä kysymykset saadaan kuntoon, mutta tätä aihetta ei pidä sivuuttaa.

Tässä tietysti Tietosuojavaltuutetun toimisto tekee omilla resursseillaan erittäin hyvää työtä ja valvoo muodollisesti niitä tahoja, joita kuuluukin valvoa, mutta kyllä tässä vähän on sama piirre kuin alkoholivalvonnassa, [Puhemies koputtaa] jossa valvotaan niitä, jotka ovat tehneet anniskeluilmoituksen, mutta laitonta anniskelua ei valvota ollenkaan. [Puhemies koputtaa] Joku keino meidän tulee saada siihen, että oikeaa tietoa ja valistusta saamme tietosuojasta eteenpäin. — Kiitos, puhemies.

**17.16 Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Edelliset puheenvuorot kiinnittivät huomiota tärkeisiin asioihin, ja tulen tähän vähän omasta tulokulmastani, siitä nimittäin, että tässä nykyisessä digitalisoituneessa tietoyhteiskunnassa tietosuojavaltuutettu tekee ensiarvoisen tärkeää työtä erityisesti kuluttajan ja kansalaisen näkökulmasta.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

Nämä asiat tulivat tutuksi viime kaudella — ja ovat tuoreessa muistissa — liikenne- ja viestintävaliokunnasta, jossa tietosuojavaltuutettu oli usein lausumassa viestintäpuolen asioihin. Olen hallintovaliokunnan tavoin huolissani siitä, että resurssit tämän ensiarvoisen tärkeän tehtävän hoitamiseen eivät ole sillä tasolla kuin niiden pitäisi olla. Se, miksi resurssit erityisesti pitäisi turvata, on mielestäni se, että vaikka olisi mitä valtuuksia toimia, niin tosiasiassa tietosuojavaltuutettu ei pysty tehokkaasti hoitamaan tehtäviään. Siihen ei ole edellytyksiä, jollei ole henkilöresursseja riittävästi. Valtuudet eivät silloin auta.

Ammattitautiani puolesta tiedän, että nämä asiat ovat hyvin mutkikkaita, aikaavieviä ja osaamista vaativia. Jos näitä asioita kyselevä ja selvittävä ei osaa asiaansa, niin yritykset ja virkakoneisto vievät tätä kyllä kuin litran mitta. Yrityksillä on lobbarinsa ja kallispalkkaiset lakimiehensä, ja valtionhallinnon ensisijainen intressi ei monestikaan näissä asioissa ole palvella kansalaista. Valitettavasti tällaiseen käsitykseen olen tullut. Kannatan näissä asioissa tiettyä lähtökohtaista epäluuloisuutta, elikkä yritykset ja viranomaiset eivät ole lähtökohtaisesti tietosuojan puolella, ellei siitä ole niille hyötyä. Tietosuojasta huolehtiminen kuuluu valtiolle ja yhteiskunnalle, ja yhteiskunnan puolesta taas näistä asioista huolehtii etulinjassa tietosuojavaltuutettu. Sille toiminnalle pitää turvata resurssit.

**17.18 Paula Risikko kok:** Arvoisa puhemies! Me käsittelemme täällä Tietosuojavaltuutetun toimiston toimintakertomusta viime vuodelta.

Todellakin tietuoja on menestystekijä, niin kuin täällä todetaan, ja se on tehty aikoinaan ihmisen parhaaksi. Tietosuojaasteitahan on meillä hyvin paljon. Mitä enemmän meillä on sähköisessä muodossa asiakirjoja, sitä suurempi haaste, ja mitä enemmän meillä on informaatiota ja tietoa ihmisestä, sitä enemmän niitä haasteita sitten on. Täällä on käytykin niitä läpi. Itse olen koulutuksen saanut terveydenhuoltoon, ja muistan, kun se ensimmäinen puoli vuotta oli sitä, että taottiin selkäyttimeen tietosuojaa ja vaitiolovelvollisuutta, eli siinä mielessä se on itsestäänselvyys. Haluan kuitenkin tuoda erään näkökulman, eli pitäisi miettiä esimerkiksi sitä yhteistyötä, jossa tietojen on kuljettava.

Viittaan vuoteen 2017, kun näimme ja saimme lukea lehdestä, että mielenterveysongelmista kärsinyt kuljettaja ajoi autolla jalankulkijoiden päälle. Tapaus herätti hyvin paljon keskustelua esimerkiksi siitä, mistä ihmiset saavat apua, kun läheisen uhkaava käytös pelottaa. Lehtitietojen mukaan yliajajalla oli ollut vakavia mielenterveyden ongelmia jo pitkään ja hän oli ollut niiden vuoksi useita kertoja sairaalahoidossa. Hän oli aiemmin syylistynyt myös rikoksiin. Median tietojen mukaan Helsingin yliajajan omaiset olivat lukuisia kertoja yrittäneet saada läheiselleen apua eri viranomaisilta. Koska toimin tuolloin sisäministerinä, tapauksen jälkeen minulle tuli runsaasti kysymyksiä, mistä apua saa, kun läheinen pelottaa.

Viranomaisten on pystyttävä tarjoamaan huolestuneille omaisille apua ja turvaa. Tilanne on luonnollisesti hankala, jos kyse on rikoksesta, jota vielä ei ole tapahtunut. Poliisin keinot ovat tällöin vähissä. Mielenterveyspalveluissa kynnys potilaan tahdonvastaiseen hoitoonkin on korkea, niin kuin tulee ollakin perus- ja ihmisoikeuksia korostavassa yhteiskunnassa.

Arvoisa puhemies! Viime vuosina uhkien käsittelyä ja torjuntaa on kehitetty aktiivisesti niin poliisissa kuin siellä sisäministeriössäkin, ja tätä työtä on edelleen jatkettava yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Uhka-arvioita tekevällä poliisilla tulee esimerkiksi olla käytössään pysyvä valtakunnallinen mielenterveysongelmiin perehtynyt asiantuntijaverkosto. Tämän käynnistimme silloin tämän tapauksen jälkeen niin että alueilla olisi sitä

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

apua käytettävissä, kun uhka-arvioita tehdään. Lisäksi me käynnistimme ja vahvistimme poliisissa tätä uhka-arvioryhmää.

Viranomaisten välinen ajantasainen tiedonkulku on erilaisten uhkatilanteiden ehkäisyssä avainasemassa. Poliisin pitäisi esimerkiksi tietää kotihälytykselle mennessään, jos vastassa on väkivaltainen mielenterveysongelmista kärsivä ihminen. Tuolloin sisäministeriössä käytiin vakava keskustelu siitä, onko lainsäädännössä sellaisia ongelmia, että tällainen tilanne on päässyt käymään, ja onko meillä mahdollisuus lainsäädännöllä korjata sitä, että tieto paremmin kulkisi esimerkiksi turvallisuus- ja terveydenhuollon viranomaisten välillä.

Meillä on jo käytössä oma-aloitteisia ilmoitusvelvollisuuksia ja -oikeuksia. Esimerkiksi terveydenhuoltoviranomaisten oma-aloitteinen ilmoitusoikeus poliisille uhkatilanteissa on esimerkki toimenpiteistä, joilla on pyritty lisäämään mahdollisuuksia tiedonvaihtoon terveysviranomaisten ja poliisin välillä. Menettelyn toimivuudesta me silloin keskustelimme myös tietosuojavaltuutetun kanssa. Tietosuojavaltuutetun toimiston kanssa käymämme keskustelun perusteella tietosuojavaltuutettu oli sitä mieltä, että lainsäädäntö ei ole este.

Käynnistimme aikoinaan myöskin keskustelun sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Valitettavasti siellä ei kuitenkaan tästä työstä tullut muutoksia, ja siitä syystä sanonkin, että nämä ovat sellaisia asioita, joita meidän on edelleen pohdittava: miten voidaan turvallisuutta lisätä tietosuojaa rikkomatta mutta kuitenkin niin, että se tieto välittyisi yhteistyössä, jos on uhkaava tilanne edessä?

Meillä on joitain ilmoitusvelvollisuuksiakin lainsäädännössä. Esimerkiksi lääkärin on ilmoitettava itsetuhoisista tai muille vaarallisista mielenterveyspotilaista poliisille esimerkiksi aselupahakutilanteissa.

Arvoisa puhemies! Yhteistyötä ja tiedonvaihtoa turvallisuusviranomaisten ja sosiaali- ja terveyshuollon henkilöstön välillä on lisättävä. Siihen johtopäätökseen olen vuosien varrella tullut. Jos se edellyttää lainsäädäntömuutoksia, niin ne on rohkeasti tehtävä, ellei, käytäntöjä on kehitettävä joka tapauksessa. Toivonkin, että tämä otetaan vakavasti, koska vaikka puhun tässä nyt aikoja sitten, 2017, tapahtuneesta tilanteesta, niin halusin tällä vain muistuttaa, että tällaisia läheltä piti -tilanteita ja tiedonvaihtotarpeita meillä on joka päivä. Poliisit joutuvat esimerkiksi tilanteisiin kylmiltään tietämättä, mikä siellä on vastassa. Siitä syystä toivonkin, että yhteistyötä viranomaisten välillä edelleen kehitetään. — Kiitos.

**17.24 Aki Lindén sd:** Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä edellä puhuneiden edustajakollegoiden viisaisiin ja hyviin puheenvuoroihin. Haluan itse nostaa hallintovaliokunnan jäsenenä pari erityiskysymystä esille tästä hallintovaliokunnan mietinnöstä. Siinä kolmannessa kappaleessa kerrotaan, miten viime vuonna Tietosuojavaltuutetun toimiston työmäärä tietyllä numerolla mitaten kolminkertaistui eli tuli käsiteltäviä asioita niin paljon enemmän. Sitä edeltävässä kappaleessa kerrotaan siitä, että EU:n tietosuoja-asetuksen tultua voimaan sen heijastusvaikutukset suomalaiseen lainsäädäntöön ovat erittäin moninaiset, ja tässä todetaan näin: ”Kansallisen erityislainsäädännön mukauttaminen vastaamaan EU:n tietosuojasäätelyä on osittain edelleen työn alla. Sääntelykehikon valtava muutostyö ja sen seuraukset ovat näkyneet merkittäväällä tavalla Tietosuojavaltuutetun toimiston työssä, ja tämä tulee toimintakertomuksessa hyvin esille.”

Hallintovaliokunnan jäsenenä olen tässä ehkä kolmen kuukauden aikana erittäin useasti jo ollut tilaisuuksissa kuulemassa tietosuojavaltuutetun tai valtuutetun toimiston muun virkamiehen perusteltuja näkemyksiä näistä tilanteista, ja minusta täällä edellä käytetyissä

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

puheenvuoroissa nämä keskeiset ongelmat ovat tulleet jo osin käsiteltyä. Kysymyshän on pitkälti siitä, että digitaalisessa muodossa tällä hetkellä oleva tieto on synnyttänyt kokonaan uudenlaisia haasteita. Toisaalta kysymys on yksilönsuojasta ja yksilönturvasta, toisaalta siitä, että tiedon paremmalla liikkuvuudella ja esimerkiksi viranomaisten välillä nopeutetulla tiedonkululla saadaan asioita kehitettyä myönteisellä tavalla.

Toisaalta täällä on viitattu siihen ja kerrottu myös siitä, minkälaisia uusia liiketoimintamahdollisuuksia tämä on luonut. Edustaja Mäkelän puheenvuorossa ja edustaja Mäkisalo-Ropposen puheenvuorossa, molemmissa, tuli esille niitä kriittisiä näkökulmia, joita esimerkiksi tähän liiketoimintaan saattaa liittyä, ja näissä täytyy olla erityisen huolellinen. Itse olen myös sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan jäsen, joten juuri nämä kysymykset, joihin edustaja Mäkisalo-Ropponen kiinnitti huomiota, tulevat nyt selvästi olemaan keskeinen työn kohde tässä lähivuosien aikana.

Tämä kokonaisuus on selvästi vaikeasti hallittavissa, ihan niin kuin tuossa toimintakeromuksesta annetussa hallintovaliokunnan lausunnossa todettiin, ja uskon, että meillä tulee olemaan täällä eduskunnassa tähän liittyen aika suuri työ edessä lähivuosina, ja tämä haaste on tiedostettu.

**17.26 Piritta Rantanen sd:** Rouva puhemies! En malttanut olla ottamatta osaa tähän keskusteluun, kun kanssa hallintovaliokunnan jäsenenä näitä asioita ollaan tässä nyt monta kuukautta pohdittu. Tässä oli erinomaisen hyviä puheenvuoroja edustajilla aiemmin, nimenomaisesti näitä edustaja Aittakummunkin mainitsemia asioita, Kanta-palvelua ja alaikäisten lasten tietojen saantia, koskien. Ja sitten tässä edustajat Mäkisalo-Ropponen ja Risikko menivät näihin terveydenhuollon tietojenanto-oikeus- ja tietojenantovelvollisuusseikkoihin ja turvallisuusseikkoihin, niin en voi sairaanhoitajana todeta muuta kuin että todella haasteellisessa viidakossa olemme näiden asioiden tiimoilta.

Tässä tullaan tähän nimenomaiseen kysymykseen siitä, milloin se tietosuojaja on niin vahva, että ei ole oikeutta antaa sitä tietoa, vaikka vastuu esimerkiksi vanhemmilla joistakin seikoista olisi. Itse leskenä olen tähän asiaan törmännyt useampaankin kertaan, esimerkiksi siinä, että pankkiasioita hoitaessa minulla on velvollisuus hoitaa lasteni asioita mutta ei olekaan oikeutta saada niitä tietoja, niin että kyllähän me puhumme erittäin haasteellisista seikoista. Ja tulemme sitten tässä kohdassa vielä tuohon pankkilakiin ja justiin näihin, että esimerkiksi nettipankkitunnuksia eivät alle 15-vuotiaat saa ja sitten sinä tarvitset niitä monessa asiassa lasten asioita hoitaaksesi. Tämä on semmoinen moninainen verkko, jossa tarvitaan yhdenmukaisuutta ja vielä niin, että se olisi koko Suomessa eikä vain niin, että se joku viranhaltija sitten päättää sen, missä se raja missäkin asiassa menee. Ja tästä syystä nimenomaisesti tämä tietosuojavaltuutetun rooli korostuu. Ja nyt puhutaan Tietosuojavaltuutetun toimistosta, jossa on siis yksi tietosuojavaltuutettu ja kaksi apulaistietosuojavaltuutettua, eli kolmen hengen voimin pitää tällaista kokonaisuutta hallita, todella moninaisia seikkoja. Toivottavasti tässä salissa ja tässä talossa otetaan kaikissa valiokunnissa tämä asia huomioon, koska tämä koskettaa kyllä meitä kaikkia. Pidetään tämä resurssiasia — ja nimenomaan tämä neuvonta ja ohjaus on siinä varmaan se kaikista oleellisin — niin että meidän viranhaltijoillamme olisi kaikilla sektoreilla tiedossa se, mitkä ovat jokaisen oikeudet ja velvollisuudet.

**17.29 Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Kiitos kaikille erinomaisista puheenvuoroista. Tämä on ollut hyvin tarpeellista ja hyödyllistä keskustelua.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp

Edustaja Autto muistutti meitä todella tärkeästä asiasta. Väitän, että kaikki kansalaiset eivät todellakaan tiedä, missä kaikkialla omat tiedot liikkuvat ja miten niitä käytetään ja mihin niitä hyödynnetään. Digitalisaatiohan mahdollistaa paljon, mutta kyllä siihen liittyy myöskin riskejä, joita kaikki kansalaiset eivät todellakaan tiedä tai tiedosta. Meitähän voidaan seurata, meistä koko ajan liikkuu sitä paikkatietoa, ja meistä tehdään koko ajan monenlaisia profiileja, joita sitten käytetään kaupallisissa tarkoituksissa.

Tietosuojavalvottujen resurssit eivät tällä hetkellä kyllä riitä ohjaukseen, neuvontaan ja viestintään sillä tavalla kuin olisi varmaankin tarpeen. Toki kansalaisten koulutus ja tiedottaminen kuuluu kouluille, oppilaitoksille ja erilaisille aikuiskasvatusorganisaatioille ja myös medialle ja viranomaistahoille. Mutta sitten jos puhutaan viranomaisten tiedonsaannin turvaamisesta eli juuri siitä, mistä me olemme puhuneet, esimerkiksi tämän lainsäädännön tulkinnasta, niin tämä asia olisi kyllä hyvä suunnitella tietosuojavalvottujen taholta niin, että ohjaus olisi samanlaista, että joka paikassa Suomea olisi samanlainen ymmärrys siitä, miten sitä lakia sovelletaan.

Ihan tähän loppuun vielä, arvoisa puhemies: Edustaja Lindén kun on siellä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa, niin toivon, että siellä pidettäisiin todella huolta siitä — kun siellä todennäköisesti tällä kaudella tullaan käsittelemään näitä erilaisia geenilainsäädäntöön liittyviä asioita — että siellä voitaisiin pohtia myöskin sitä, tarvitaanko tällä hetkellä yhteiskunnassa ihan oma henkilö varmistamaan tämä geenitiedon suojaus. Onko tietosuojavalvottuilla sitä ymmärrystä, tietoa, mitä tarvitaan juuri tämän erityisen tietosuojan turvaamiseen? Tämä olisi varmaan semmoinen todella tärkeä asia nyt lähivuosina, lähiaikoina päättää.

**17.31 Marko Kilpi kok:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty erinomaisia puheenvuoroja tästä tietosuojasta, ja se on kyllä tärkeä aihe. Useinhan lainsäädäntö ei ole tiedonvaihdon este vaan koulutuksen puute, niin kuin edustaja Auttokin tässä ansiokkaasti jo nosti esiin. Ongelmia aiheuttaa myös tietynlainen pelko ja ylivarovaisuus. Elämme kuitenkin tämmöistä kantelumenettelyn kulta-aikaa, ja siitäkin olen itse omissa töissäni saanut kyllä oman osani. Itselläni on runsaasti kokemusta asiasta poliisin työtehtävistä, joissa eri viranomaisten välillä salataan tietoa tarpeettomastikin ja siten vaikeutetaan asioitten hoitoa.

Edustaja Risikko mainitsi, kuinka poliisi saattaa joutua menemään joihinkin tilanteisiin tästä syystä usein liiankin vähäisillä tiedoilla. Sanoisin itse, että tilanne on varsinkin ensihoidon puolella huomattavasti huonompi. Siellä hyvin usein joudutaan todellakin menemään keikoille hyvin vähäisillä, käytännössä olemattomilla, tiedoilla. Se jos mikä vaikeuttaa merkittäväällä tavalla hoitotoimia ja viivästyttää hoitoa. Kuka tällaisesta menettelystä kärsii lopulta? No kansalainen, enkä usko millään, että se on lopulta se tarkoitus.

**17.33 Paula Risikko kok:** Arvoisa puhemies! Aivan totta, täällä on tullut esimerkkejä siitä, mitkä viranomaistaholla tulevat esiin, tällaiset, että on vaarana tapahtua jotain ja se on tällainen uhkatilanne.

Mutta kaiken kaikkiaan minä väitän, että ehkä kuitenkin tämä lainsäädäntö pitäisi vielä kerran perata. Tietosuojavalvottu sanoo aina, että mikään laki ei estä auttamasta, mutta minä väitän, että ehkä se on sitten niissä käytännöissä, ja mihin täällä edellinen puhujakin viittasi, niin ehkä sitten sen lain tulkinta vaatisi vähän sellaista sanoitusta. Tämä lainsäädännön perkaaminen ja sanoittaminen ja tulkintahan tulee meille entistä vakavammaksi ja tärkeämmäksi, kun meille koko ajan tulee tällaisia uusia rekistereitä ja uusia tietovaranto-

## **Pöytäkirjan asiakohta PTK 72/2019 vp**

ja, aivan niin kuin genomitieto, meidän geenitietomme kaiken kaikkiaan, mihin täällä on jo esimerkiksi Mäkisalo-Ropponen ansiokkaasti viitannut. Meille tulee koko ajan valtavasti tietoa ihmisistä, ja sitten meillä on myös valitettavasti tällä hetkellä se, että meillä yhdistellään väärin eri lähteistä tietoja ja saadaan ne näyttämään aivan toiselta, eli tämä tällainen valetietojärjestelmä, mikä nyt on hiljalleen kehittymässä. Siinäkin me tarvitsemme sitten sitä puuttumista. Onko meillä työkaluja riittävästi puuttua niihin, että on kaksi tietoa, kahdesta eri rekisteristä, ehkä kahden eri ihmisenkin tiedot pahimmassa tapauksessa? Onko meillä mahdollisuus puuttua siihen, kun meillä on tämä tietosuojaja? Kaikkiin tällaisiin pitää tulevaisuudessa varautua.

Se, miksi pyysin erityisesti puheenvuoron, oli se, että tuossa äsken omassa puheenvuorossani en muistanut kiittää: siis Tietosuojavaltuutetun toimisto vähillä resursseilla tekee valtavan paljon työtä, ja siitä heille suuri kiitos. Toivonkin, että kun sitä tietosuojan tarvetta koko ajan lisää meiltä täältä tulee, se sitten huomioitaisiin siellä resursseissa myöskin. Sitten on myöskin se, että jatkettaisiin paitsi päätöksentekijöiden ja tietosuojavaltuutetun yhteistyötä mutta myöskin viranomaisten ja tietosuojavaltuutetun yhteistyötä siitä syystä, että näitä tulkintaongelmia saataisiin pois. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 15/2019 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.